

NATIONAL INNOVATION SYSTEM AS AN INTEGRATOR KNOWLEDGE

Marchenko O. S

On the basis knowledge-based view unsubstantiated the role of national innovation system as an integrator of knowledge, ensure their creation, sharing and use in the innovation process, acting as knowledge management.

Key words: national innovation system, innovation process, an integrator of knowledge, knowledge management.

УДК 330. 341. 1: 330. 322

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

*О. М. Левковець, кандидат економічних наук, доцент
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого*

Визначено концептуальний зміст моделі модернізації економіки України. З позицій інституційного підходу показано системну причину інерційності інноваційно-інвестиційних процесів. Представлено оцінку мотиваційних і ресурсних резервів вирішення проблеми.

Ключові слова: інновації, інвестиції, модернізація, інституційне середовище.

Актуальність проблеми. Державна програма економічного і соціального розвитку України на 2010 р. метою визначає «відновлення економічного зростання з закладанням інвестиційного фундаменту під подальше стале зростання». Останнє потребує істотної активізації інвестиційно-інноваційних процесів. Проте навіть у докризовий період, попри декларовані державою зусилля, фінансування інновацій в Україні не стало пріоритетним. За наявної ж макроекономічної ситуації це видається взагалі ледь можливим. Водночас міжнародна рейтингова агенція S&P навесні 2010 р. уже двічі підвищила кредитний рейтинг України, змінивши його на «стабільний», що відображує позитивні очікування інвесторів. Тож, з одного боку, оскільки інновації є адаптивною реакцією системи на зміни зовнішнього середовища і засобом підвищення ефективності використання внутрішніх резервів, доцільно застосувати кризову ситуацію для позитивних змін, а з другого — залишається загроза повернення до докризової моделі зростання і остаточного закріплення експортно-сировинної моделі національної економіки.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблему активізації інвестиційно-інноваційних процесів відображено у значній кількості наукових праць: В. Геєця, Л. Федулової, В. Соловійова (стратегія та механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів), Ю. Пахомова (вплив глобальної конкуренції на інноваційні процеси), А. Сухорукова (інвестиційна, інноваційна безпека), С. Глазьева, В. Полтеровича (стратегії модернізації) та ін. Світова криза та критичний стан економіки України, анонсований владою курс на реформи посилили дискусії навколо пошуку моделі та механізмів вирішення завдання. Розроблено проект Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки [1], НАНУ презентовано Національний проект реформ, в якому особливу увагу приділено питанням модернізації [2]. Проте слід зазначити загальноаналітичний характер більшості робіт і офіційних документів, неврахування існуючих обмежень, що визнається і у науковому світі [3, с. 30]. Різняться підходи до визначення моделі і напрямів активізації інноваційних процесів. Дискусійним залишається питання передумов успішності проголошених реформ.

Метою статті є визначення перспектив забезпечення інноваційної спрямованості інвестицій в коротко- і середньостроковому періодах на основі аналізу мотиваційних і ресурсних резервів активації процесу.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання цього завдання потребуватиме врахування характеру глобальних змін та внутрішніх «вихідних умов» країни. Зокрема, в *світовому господарстві* спостерігаються такі трансформації.

1. Технологічний розрив між розвиненими країнами та рештою світу спричинює неможливість подальшої експансії глобальних монополій належними темпами. Для України це створює як можливості для реалізації стратегії запозичення (внаслідок зацікавленості транснаціональних корпорацій — ТНК), так і ризики остаточного закріплення статусу експортера сировини.

2. Природа світової кризи дає змогу прогнозувати жорстку конкуренцію за ніші на ринках високотехнологічної продукції, особливо нанотехнологій, перерозподіл сфер впливу та доступу до сировинних ресурсів. Головними її суб'єктами на світовому ринку є глобальні ТНК, що об'єднуються у стратегічні альянси і всіляко підтримуються урядами країн походження [4, с. 917].

3. Зберігається невизначеність варіантів розвитку світового господарства. Нарощення боргу, диспропорції платіжних балансів країн (особливо ЄС) обумовлюють загрози зниження попиту на український експорт, але надають певний час для зменшення технологічного розриву. Розвиток інтеграційних проєктів для України створює шанс взяти участь у процесах с позицій своїх національних інтересів.

Практичне використання означених можливостей для України ускладнюється вкрай несприятливими *внутрішніми* умовами, серед яких:

– технологічна деградація промисловості та інфраструктурних об'єктів, недиверсифікована експортоорієнтована економіка (частка сировинної продукції у структурі промисловості України в 2008 р. склала 70 %, зношення основних фондів — близько 60 %);

– монополізація економіки, технологічна різномірність виробництв, що спричинює неможливість абсорбції інновацій системою: наукоємність виробництва складає 0,3 %, на третій та четвертий технологічні уклади припадає 95 % вартості виробленої продукції та 90 % інноваційних витрат, на п'ятий — відповідно 4 і 8,6 % [5, с. 201];

– відсутність комерціалізації інновацій через розрив зв'язків між наукою і бізнесом, неналежний захист прав власності, що визначає втрату інтелектуального продукту та науково-технічного потенціалу, асиметричність відносин трансферу технологій не на користь України;

– відсутність інноваційної культури суспільства.

Криза додала до цього переліку значні розміри державного та корпоративного боргу, надмірний дефіцит державного бюджету та обмеженість внутрішніх джерел кредитування (за критерієм доступності кредитів для бізнесу Україна в Лозаннському рейтингу конкурентоспроможності 2010 р. посіла останнє місце). У 2009 р. очікувано зменшилась частка інноваційно активних підприємств (12,8 % їх загальної кількості) та інноваційної продукції промисловості (до 4,8 %), 44 % склало скорочення інноваційних витрат [6]. Падіння інвестицій в основний капітал у 2009 р. становило 41,5 % (!), і ця тенденція триває — протягом 1-го кварталу 2010 р. показник зменшився на 8,5 % порівняно з аналогічним періодом 2009 р. Лише 4,1 % капітальних інвестицій представлено нематеріальними активами, що свідчить про низький рівень капіталізації прав на об'єкти інтелектуальної власності. Істотно уповільнилася динаміка іноземних інвестицій: за даними НБУ, чистий притік прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну у 1-му кварталі 2010 р. склав лише 29 % відповідного показника 2009 р. Потреба в інвестиціях для технологічного оновлення економіки експертами ще в докризовий період оцінювалася на рівні 500 млрд доларів, криза ж загострила проблему залучення інвестиційних ресурсів. За таких умов від спроможності здійснити проект модернізації економіки залежатиме майбутнє країни.

Концептуально вирізняють дві моделі стратегії модернізації [7, с. 5]:

1) *дирижистську (або проектну)*: стимулювання економічного зростання державою через підтримку потенційно конкурентоспроможних секторів. Недоліки: некваліфікована і корумпована бюрократія знижує ефективність зусиль; складність визначення пріоритетів;

2) *інституціональну*: зусилля потрібно зосередити на вдосконаленні інститутів, і ринок сам забезпечить якісне зростання. Недолік: створення інститутів потребує забагато часу.

Аналіз і систематизація значної кількості наукових джерел та офіційних документів, включаючи останні проекти змін [1–5; 8–12], дозволяють констатувати, що в країні пропонується реалізація дирижистської моделі з елементами інституціональної. Визнається доцільність модернізації за двома напрямками: традиційних галузей і стимулювання високотехнологічного потенціалу. Чимало заходів передбачають використання бюджетних коштів, проте навіть у кращі роки частка фінансування інвестиційних та інноваційних витрат за рахунок цього джерела не перевищувала відповідно 10 і 2 % [6]. Так, Державний бюджет 2010 р. (ст. 74) передбачає виділення близько 1,5 млрд гривень на фінансування 8 (!) Державних цільових програм (у тому числі космічної — можна уявити масштаб потрібних витрат!) і низки інвестиційних проектів. Як свідчить досвід, це призводить до розпорошення ресурсів без одержання адекватного ефекту. З метою оцінювання перспектив здійснення аносованих перетворень вдамося до аналізу системних причин інерційності інноваційно-інвестиційних процесів.

Традиційно основною перешкодою для інновацій називають відсутність належних фінансових ресурсів. Однак ми цілком поділяємо позицію [10], за якою пошук останніх ведеться в площині інституційного середовища (як аргумент наводиться приклад «інноваційної» Фінляндії з вкрай обмеженими ресурсами, в [5, с. 98] увагу звернено на досвід Японії, де саме відсутність ресурсів сприяла інноваційному розвитку). В [3] доводиться, що ефективна система комерціалізації інновацій можлива лише за наявності у суспільстві критичної маси суб'єктів, які здатні формувати попит на інноваційну систему та умови її функціонування, — *нідприємців*. Без цього решта інститутів (наука, право, фінанси) інноваційної економіки не створять.

Більшість дослідників недоліків інституційного середовища в Україні перш за все акцентують на недостатніх специфікації і захисті прав власності, у тому числі інтелектуальної. Адже, за Д. Норттом, інституційні умови, що сприяли реалізації інноваційного потенціалу західних країн, створила друга економічна революція, пов'язана з виникненням прав власності на інтелектуальну продукцію, що і забезпечило мотивацію учасників інноваційного процесу. Проте це є лише однією зі складових проблеми.

Як відомо, існують два принципові шляхи одержання економічного прибутку: 1) інноваційний, що супроводжується ризиками і вимагає тривалого часу для окупності проектів; переваги одержуються за рахунок кращих властивостей продукту або менших витрат завдяки впровадженню ресурсозберігаючих технологій; 2) рентний, що дає змогу привласнювати дохід, який перевищує внесок у створення суспільного продукту, через: зниження цін на ресурси, завищення — на кінцеву продукцію, відмову нести повний тягар соціальних видатків; переваги забезпечує вбудовування в систему влади [14].

Базовими умовами інноваційного способу одержання надприбутку є наявність інститутів, які гарантують, що в довготривалій перспективі такий прибуток не буде відчужено (власне і йдеться про захист прав власності), і *відсутність альтернативи* менш витратного його одержання. Умова ж рентного способу — переваги в доступі до ресурсів влади, що змушує економічних агентів погоджуватися на дії власника активів. В Україні за мінливості законодавчих норм і неефективності формальних інститутів захисту прав власності, поширення корупції і тіньових операцій прибуток гарантовано і швидко можна одержати лише через вбудовування в систему влади — адже за існуючої структури вигід і витрат ведення бізнесу відповідні інвестиції забезпечують більшу віддачу, ніж інноваційні (за рейтингом індексу сприйняття корупції «Transparency International 2002–2009» Україна зі 118 позиції серед 180 країн у 2007 р. опустилася на 146 в 2009 р., а масштаби тіньового сектору оцінюються у більше як 50 % ВВП).

Компрадорський характер вітчизняного великого бізнесу (теоретично — головного суб'єкта інновацій) виявляється у інтенсивності користування послугами офшорних зон. За експертними оцінками, ще у 2006 р. через ці зони проходило близько 40 % українського експорту [16, с. 13]. Найбільші обсяги іноземних інвестицій в Україну надходять з Кіпру (22,8 %), що давно оцінюється експертами як повернення коштів українського походження: в результаті дії угоди (від 1982 р.!) про уникнення подвійного оподаткування всі платежі з України на Кіпр не обкладаються податком на репатріацію доходів (ставка в Україні 15 %), а вже з Кіпру можуть виводитися до безподаткового офшору (наприклад, через кредитні угоди). Набувають поширення більш складні спаринг-офшорні схеми, в яких задіяні такі країни, як Велика Британія, Швейцарія, Нідерланди, Австрія, Люксембург [16; 17].

Отже, цільовим орієнтиром реформ має стати *формування нової структури витрат і зисків* господарської діяльності для стимулювання інноваційного і ускладнення рентного способів одержання економічного прибутку. Система заходів має бути спрямована на блокування рентних джерел одержання прибутку; орієнтування діяльності суб'єктів на перспективу; зниження трансакційних витрат інноваційної діяльності; долання кадрового опору на всіх рівнях (можливий через небажання втратити рентні доходи (чиновники), або неможливість бути задіяними у новітніх виробництвах (недостатньо кваліфіковані працівники). Важелі ж державного стимулювання інноваційної активності включають [13, с. 161]:

1) пряму фінансову підтримку: фінансування перспективних НДДКР, компенсація відсотків за інноваційними кредитами, пільгові позики, гранти, державне замовлення, дотації, змішане фінансування пріоритетних проектів;

2) фіскальні пільги: інноваційний податковий кредит, пільги з податку на прибуток, прискорена амортизація та ін.;

3) інші правові, інфраструктурні економічні і політичні інструменти (інформаційне та методичне забезпечення, патентний захист, підтримка техно-парків тощо).

Через обмеженість рамками статті зупинимось лише на тих заходах, що ймовірно реалізовуватимуться найближчим часом і визначатимуть перспективи інноваційних інвестицій. На наш погляд, завдання можна класифікувати на такі блоки: 1) детінізація економіки, інституціоналізація відносин «бізнес/влада»; 2) залучення іноземних інвестицій за забезпечення їх якісної структури; 3) акумуляція заощаджень населення через банківську систему і координація кредитних потоків через систему пільг і санкцій; 4) вдосконалення корпоративного законодавства; 5) розроблення і підтримання системи великих інноваційних проектів на базі інтеграції промислового виробництва. Вірогідним є розроблення системи податкових пільг для інноваційних інвестицій, що, на нашу думку, матимуть селективний характер.

Деякі заходи вже здійснюються. Йдеться про низку пропонованих *антикорупційних* та спрямованих на *детінізацію* економіки заходів (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом» [8, с. В4]), реформування системи спрощеного оподаткування для попередження практики дроблення бізнесу з метою ухилення від оподаткування [8], посилення санкцій за неформальні трудові відносини та відповідальності чиновників за неналежне виконання обов'язків, пресингу щодо «тривало» збиткових підприємств. Сприятимуть вибудові каналів перетікання інвестицій від сировинних до високотехнологічних галузей заходи щодо *запобігання ухиленню від сплати ренти* за нафту і газовий конденсат шляхом зниження ціни продажу і застосування занижених коефіцієнтів [18] (тільки у 2009 р. державний бюджет втратив від таких зловживань сотні мільйонів гривень).

Серед заходів, що дають змогу одержати більш швидку віддачу, сприяючи посиленню мотивації та акумуляції ресурсів великого бізнесу з метою інноваційного розвитку, слід назвати дестимулювання використання *офшорних зон*. Такі заходи поділяють на заохочувальні (амністії капіталу) і каральні (руйнування схем оптимізації оподаткування, перегляд угод про уникнення подвійного оподаткування, угоди з компаніями щодо трансфертного ціноутворення). Так, в Італії завдяки податковій амністії в 2009 р. вдалося повернути в країну близько 95,5 млрд євро [15]. Для стимулювання повернення прибутків, одержаних в офшорних зонах, в Україні введено пільги для юридичних осіб, що одержують дивіденди від дочірніх компаній з-за кордону: такі надходження не включаються до валового доходу і, отже, не оподатковуються. Проте, за оцінками [19], тим самим додатково *стимулюється* і використання офшорних схем: можливості з виведення коштів доповнено можливостями з

їх подальшого повернення у вигляді дивідендів теж без оподаткування. Застосування ж більш жорстких норм щодо офшорних зон зазвичай зумовлює створення більш складних та довгих ланцюжків, проте і утримувати їх здатні лише потужні бізнес-групи (якщо у безподаткових юрисдикціях супроводження однієї компанії складає 2–4 тис. доларів на рік, то в Австрії, Данії, Швейцарії, Нідерландах — уп'ятеро дорожче [16]). Водночас слід зважати, що, крім «податкового» мотиву використання офшорних схем, для українських компаній наявні такі: забезпечення стабільних, зрозумілих «правил гри», гарантія захищеності активів — тож, найбільш дієвими заходи будуть при формуванні відповідних умов в Україні.

Крім можливостей акумулювання внутрішніх ресурсів для інновацій за рахунок детінізації економіки, зниження корупції та відтоку капіталу, залишається таке джерело, як *заощадження населення*. Недовіра до банків, дезорієнтування через коливання курсів основних валют сформували вподобання ліквідності. Планується реалізація заходів, спрямованих на підвищення надійності банків через посилення вимог до капіталізації, репутації, що, на наш погляд, за умов збереження політичної та курсової стабільності в країні сприятиме активації цього ресурсу. Водночас застосовується принцип поєднання державних та приватних коштів для кредитування великого бізнесу. Так, НБУ пропонує банкам пільгові ресурси строком на один — п'ять років для кредитування інвестпроектів товаровиробників, включених до переліку стратегічно важливих підприємств (близько 500 найбільших приватних і державних), хоча поки що складно судити про масштаби і систематичність такої підтримки. Серед вимог до інвестиційних проектів — фінансування з трьох джерел у пропорціях: 20 % — власні кошти позичальника, власні кредитні ресурси банку — 30 %, не більше 50 % — стимулюючий кредит НБУ. Такий підхід відповідає світовій практиці: наприклад, у Фінляндії інноваційні проекти кредитуються державою за умови, що 50 % коштів складатимуть власні ресурси інноваторів [11, с. 99].

Проте, як бачимо з наведених прикладів, заходи якнайменше зачіпають «рентні» можливості великого бізнесу і для нього ж передбачають передусім підтримку. Головною перешкодою на шляху зміни структури витрат і зисків ведення бізнесу стане потужний опір з боку середовища. В [20] досліджено взаємозв'язок персоналізованих відносин бізнес/влада (систематизовано в таблиці), за результатами якого зроблено висновок: тіньовий бізнес формує основи тіньової політики — вони взаємно відтворюють одне одного [20, с. 144], через що позбавляються мотивації до зміни інституційного середовища. В [7, с. 16] на прикладах країн Південно-Східної Азії доводиться, що поліпшення інститутів — більше наслідок, ніж передумова модернізації. Вихід убачається у використанні проміжних інститутів, спрямованих на забез-

печення координації міжгалузевих взаємодій для підвищення абсорбційної спроможності економіки та дифузії інновацій, формуванні коаліцій на основі економічних інтересів для розроблення довгострокових стратегій розвитку. Згадувана вище система проектів для сприяння утворенню вітчизняних ТНК у високотехнологічних галузях може бути прикладом такої коаліції.

Таблиця

Персоналізовані відносини «бізнес/влада»: взаємозв'язок інтересів [20].

Інтереси влади	Інтереси бізнесу в інвестиціях у владу
1. Задоволення матеріальних запитів влади. Реалізується через схеми, що дозволяють конвертувати адміністративні можливості на економічний зиск (відкати, посередницькі відсотки, участь в успішних підприємствах, хабарі). 2. Задоволення потреби у самозбереженні. Реалізується, якщо акумульовані кошти слугують корпоративним інтересам, утворюючи фінансову основу відтворення влади	1. Безкарність або мінімальне покарання при порушенні закону. 2. Одержання державних замовлень, субсидій з порушенням конкурентних умов. 3. Одержання бюджетних коштів через оформлення фіктивних робіт. 4. Інформаційне супроводження щодо нововведень. 5. Усунення конкурентів силами репресивних органів. 6. Пріоритетне урахування інтересів бізнесу при розробленні законодавства

До того ж, примусовим поштовхом до зміни стереотипів поведінки великого бізнесу вже сьогодні стають: кон'юнктура світових ринків і науково-технологічні зміни, що знецінюють сировинний експорт; вихід національних корпорацій на світові ринки.

За невизначеності перспектив акумуляції внутрішніх ресурсів (як бізнесу, так і заощаджень населення) і крайньої обмеженості бюджетних коштів, з одного боку, та необхідності адекватно реагувати на глобальні виклики — з другого особливого значення набуває проблема залучення *іноземних інвестицій*.

На неефективну структуру ПІІ в Україні ми звертали увагу в [21], нині вона суттєво не змінилася за винятком скорочення інвестицій до фінансового сектору. Найбільше ПІІ зосереджено у металургії, харчпромі, хімічній та нафтохімічній галузях, а на фінансовий сектор, торгівлю, операції з нерухомістю припадає разом 53 % ПІІ. Якість середовища відбивається і на якості іноземних інвестицій. Так, три з вісьми банків, щодо яких прокуратурою Нью-Йорку ведеться розслідування за підозрою у махінаціях, працюють в Україні [19, с. 24]. За [22, с. 5], лише 15 % іноземних філій, що діють в Україні, можна розглядати як надійних партнерів (ТНК та інституційні інвестори). Перше півріччя 2010 р. характеризувалося скороченням притоку іноземних

інвестицій, що значною мірою пов'язано з загрозою другої хвилі кризи для країн ЄС. Для використання можливостей, зазначених на початку статті, слід звернути увагу на таке.

Глобальні ТНК формують мережні структури за участю країн, що розвиваються, значною мірою визначаючи їх спеціалізацію у міжнародному поділі праці. Тому хаотичний процес залучення іноземних інвестицій загрожує фрагментацією національної економіки. Акцент в інвестиційній політиці ТНК сьогодні робиться на придбанні та поглинанні підприємств. Проте статуси філій та дочірніх компаній можуть різнитися [23, с. 36], визначаючи різні зиски для країн: глобальна фабрика чи регіональна штаб-квартира або просто ланка в мережі дистрибуції продукції ТНК. Отже, держави конкурують за місце у ланцюжку створення доданої вартості. Досвід інших країн дає змогу визначити низку механізмів, що можуть використовуватись для захисту національних інтересів:

1. *Китай* застосовує такі принципи залучення іноземних інвестицій: передання технологій як умова доступу на ринок; створення СП, а не 100 % дочірніх компаній іноземних фірм, особливо у високотехнологічних галузях [23, с. 40–41]. З метою попередження ризиків транскордонного перетікання капіталу під час кризи збільшив до п'яти років строк, по завершенні якого іноземні інвестори можуть продавати акції китайських банків.

2. У *Канаді* законодавчо встановлено норму, за якою системні банки можуть мати лише статус «юридичної особи з широкою участю» — корпорації, де жоден учасник не контролює більше 20 % акцій [23, с. 41]. Так забезпечується самостійність великих банків (іноземні інвестори можуть придбати такий банк, але — лише не пов'язані між собою). Хоча б для масштабних інтеграційних проєктів на кшталт авіабудівних з Російською Федерацією (де відносно прозорою є структура власності) доречно скористатися подібним досвідом.

3. *Російська Федерація* прагне залучати іноземний капітал у формі кредитів, якщо йдеться про стратегічно важливі підприємства. Щодо останніх іноземцям законодавчо заборонено придбавати пакети в 50 % (25 % — якщо в компанії-інвесторі частка належить іноземній державі), а для інвестицій у добувні галузі — відповідно 10 % (5 %). Проте, якщо інвестор бажає перевищити квоту з володіння акціями, він має звернутися до Федеральної антимонопольної служби. Рішення приймає спеціальна комісія на чолі з прем'єр-міністром. У такий спосіб створюється можливість *відбору інвесторів*, що мають бездоганну репутацію [17, с. 66].

В Україні з метою мобілізації інвестиційного ресурсу здійснено низку заходів навпаки — з лібералізації режиму іноземних інвестицій. Зокрема, скасовано посилений контроль за надходженням, обов'язкову реєстрацію більшості з них та ін. (Закон України від 30 квітня 2010 р. № 6363 «Про внесення змін до

Закону України “Про режим іноземного інвестування”» ст. 13). Передбачено повноваження Кабінету Міністрів України щодо встановлення переліку підстав для відмови у державній реєстрації інвестицій, унаслідок яких може виникнути загроза економічній безпеці або порушення інтересів українського суспільства. Доцільними є заходи щодо врегулювання процесу репатріації капіталу (крім вже згадуваних офшорних зон); державного контролю за наслідками діяльності іноземних інвесторів, додержанням ними інвестиційних зобов’язань.

На наш погляд, найбільші можливості стосовно залучення стратегічного інвестора нині пов’язані з анонсованими масштабними коопераційними проектами у деяких високотехнологічних галузях (особливо в авіабудуванні, аерокосмічній галузі, науково-технічному співробітництві в галузі нанотехнологій) з Російською Федерацією, щодо якої забезпечується технологічна сумісність виробництв. Для українських корпорацій це шанс набуті статусу *глобального* гравця. Втім, одночасно посилюються ризики втрати контролю над національними активами. Резерви полягають у використанні можливостей значної кількості організаційних форм кооперації (спільні підприємства, консорціуми, кластери, стратегічні альянси). Вважаємо, що такі спільні проекти можуть також розглядатись як коаліції для інновацій. З цією метою доцільно дослідити потенціал інноваційних кластерів та стратегічних альянсів (перевага яких — договірні відносини, а не відносини власності), що здатні забезпечити баланс інтересів іноземних ТНК, вітчизняних ФПГ, використання потенціалу малого бізнесу. В Україні запропоновано [1] стимулювати організацію дворівневої системи кластерів (національних і виробничих), що дозволить розв’язувати проблеми: координації міжгалузевих взаємодій, послабити опір традиційної економіки, убезпечити від розпилення ресурсів, відторгнення інновацій, забезпечити демонстраційний ефект перетворень.

Висновки. Перспективи інноваційних перетворень значною мірою залежатимуть від того, наскільки реформи сприятимуть утворенню нової системи витрат і зисків господарської діяльності — зменшенню можливостей для рентного способу одержання прибутку і збільшенню — для інноваційного. Резерви мотивації і ресурсного забезпечення інноваційних інвестицій за умов жорстких бюджетних обмежень пов’язані з детінізацією економіки, реформуванням рентних відносин, обмеженням використання офшорних зон, підвищенням ефективності банківської системи, посиленням захисту прав власності, залученням стратегічних іноземних інвесторів за додержання національних інтересів, інституціоналізацією відносин бізнесу і влади. Принципова трансформація інститутів уявляється маловірогідною, залишаються ризики інституційних пасток при застосуванні традиційних інструментів підтримання інноваційних інвестицій (пряме фінансування, пільги). Доцільним видається використання проміжних інститутів, що спрямовані на посилення

міжгалузевої координації і формуються на основі економічних інтересів суб'єктів. Актуальними є дослідження потенціалу кластерних форм організації інноваційного процесу, залучення іноземних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / за ред. В. І. Полохала. — К. : Парламент. вид-во, 2009. — 630 с.

2. Новий курс: реформи в Україні 2010–2015 рр. НАНУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2010/10nandop1.pdf>

3. Бубенко П. Почему тормозятся инновационные процессы в Украине? / П. Бубенко, В. Гусев // Экономика Украины. — 2009. — № 6. — С. 30–38.

4. Левковець О. М. Потенціал корпоративних структур у забезпеченні національних інтересів України / О. М. Левковець // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць — Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. — Вип. 255 : в 9 т. — Т. IV. — С. 916–926.

5. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семіноженко. — Х. : Константа, 2006. — 272 с.

6. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Полтерович В. Стратегии модернизации, институты и коалиции / В. Полтерович // Вопр. экономики. — 2008. — № 4. — С. 4–20.

8. Лукашин Ю. Операция «Детенизация» / Ю. Лукашин // «2000». — 2010. — 28 мая. — С. В1, В4–В5.

9. Соловйов В. П. Національна стратегія інноваційного розвитку в глобалізованому світі: елементи концепції / В. П. Соловйов // Наука та інновації. — 2009. — № 3. — С. 16–22.

10. Федулова Л. І. Підходи до формування дієвої інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова, І. А. Шовкун // Наука та інновації. — 2009. — № 3. — С. 5–15.

11. Матеріали круглого столу «Політика макроекономічної підтримки формування національної інноваційної системи в Україні» // Національна безпека: український вимір. — 2009. — № 5 (24). — С. 89–102.

12. Бізнес. — 2010. — № 8. — С. 28–29.

13. Левковець О. М. Формування системи заходів державної підтримки інноваційного процесу / О. М. Левковець // Вісн. НТУ «ХПІ»: зб. наук. праць. — Темат. вип. : Технічний прогрес і ефективність виробництва. — 2006. — № 13(1). — С. 160–164.

14. Вишневский В. Деньги нас не спасут (почему Украина не инновационная держава) / В. Вишневский, В. Дементьев // «2000». — 2009. — 14 авг. — С. В1–В3.

15. Гончар М. Олигархономика Украины: российская газовая подушка / М. Гончар // Зеркало недели. — 2010. — № 18. — С. 8.
16. Контракты. — 2009. — № 18. — С. 12–14.
17. Хейфец Б. Оффшорные сети российского бизнеса / Б. Хейфец // Вопр. экономики. — 2009. — № 1. — С. 52–67.
18. Бизнес. — 2010. — № 18–19. — С. 15–16.
19. Там само. — № 21. — С. 24, 34–35.
20. Барсукова С. «Теневая» экономика и «теневая» политика: взаимные интересы / С. Барсукова, В. Звягинцев // Свободная мысль. — 2006. — № 7–8. — С. 140–154.
21. Левковец Е. Н. Инвестиционная безопасность Украины: проблемы обеспечения национальных интересов / Е. Н. Левковец // Бизнес-информ. — 2009. — № 9. — С. 74–81.
22. Харламова Г. О. Інвестиційна позиція та перспективи інтеграції України у міжнародний інвестиційний простір / Г. О. Харламова // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 20. — С. 3–8.
23. Розинский И. Иностранные филиалы и национальные интересы / И. Розинский // Вопр. экономики. — 2008. — № 5. — С. 36–50.

ПЕРСПЕКТИВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ИНВЕСТИЦИЙ В УКРАИНЕ

Левковец Е. Н.

Установлена концептуальная суть модели модернизации экономики Украины. С позиций институционального подхода показана системная причина инертности инновационно-инвестиционных процессов. Представлена оценка мотивационных и ресурсных резервов решения проблемы.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, модернизация, институциональная среда.

THE PERSPECTIVES FOR THE REALIZATION OF THE INNOVATE DIRECTION OF THE INVESTMENT IN UKRAINE

Levkovets H. N.

The conceptual essence of the modernization model for Ukraine was defined. According to the institutional approach the system cause of invest and innovate processes inertia was demonstrated. The estimation of a motive and resource reserves for the problem's decision is presented.

Key words: investment, innovation, modernization, institutional environment.